

РЕЗЮМЕ

Вплив зовнішньої міграції потребує всеохопної реакції держави, яка принесе користь мігрантам та суспільству загалом, дотримуючись принципу поваги до прав людини. Пандемія COVID-19 збільшила потребу в комплексній системі управління міграцією, як це передбачено в рамках таких документів як Глобальний договір про безпечну, впорядковану і врегульовану міграцію (GCM) та Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

- Ефективна міграційна політика потребує централізовано скоординованого та обґрунтованого фактичними даними підходу, який об'єднує зусилля керівництва держави та всього суспільства.
- Українські мігранти за кордоном та іммігранти, які проживають в Україні, повинні бути включені у всі відповідні заходи, що стосуються врегулювання ситуації із коронавірусною інфекцією COVID-19. Необхідно приділити особливу увагу мігрантам, які вразливі щодо ризиків потрапляння у ситуації насильства, експлуатації та жорстокого поводження.
- Потрібно посилити діалог та співпрацю з країнами призначення з метою захисту прав людини та створення добре врегульованих та організованих транспортних коридорів для громадян України.
- Необхідно надавати мігрантам допомогу та захист, починаючи з підготовки до від'їзду та до часу після їх прибуття і повернення. Потрібно максимізувати їхній позитивний потенціал учасників процесу розвитку.
- Необхідно створити позитивні внутрішні умови для стимулювання постійного та тимчасового повернення українських мігрантів і діаспори, або для здійснення ними інвестування у виробничі потужності економіки.
- Працівники, які повертаються в Україну через COVID-19, не можуть виїхати з країни, тому їхні сім'ї повинні отримувати допомогу в отриманні доходу, нарощуванні потенціалу та отримувати послуги підбору робочих місць з метою сприяння їхній інтеграції на внутрішньому ринку праці.
- Спільнотам, що повертаються додому, потрібно сприяти у формі надання пакетів стимулюючих заходів та інфраструктурних проєктів, малим та середнім підприємствам – у формі доступу до фінансування та нарощення потенціалу для адаптації до мінливих потреб.
- Необхідно стимулювати врегульовану міграцію в Україну шляхом надання доступу до ринку праці та офіційного працевлаштування відповідно до економічних вимог та програм регулювання.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Населення України є одним з тих, кількість якого у світі найшвидше скорочується, і, ймовірно, зменшиться до 35 мільйонів до 2050 року. Низька народжуваність та високі показники смертності поєднуються з високим рівнем зовнішньої міграції. За даними приблизних підрахунків, у будь-який час за межами країни перебуває близько трьох мільйонів українських працівників. Високий рівень бідності та труднощі при пошуку місця працевлаштування з гідною оплатою підсилюються політичними, соціальними та безпековими факторами, які стимулюють міграційний відтік. Впродовж останніх років країни-члени Європейського Союзу поступово стали основним місцем призначення для українських трудових мігрантів. Наявні дані свідчать про те, що останні працевлаштовані на низькокваліфікованих роботах, для яких вони занадто кваліфіковані. Зростання кількості

українських студентів за кордоном посилює цей «відтік мізків» з країни, адже лише окремі з них планують повернутися. Збільшення перспектив працевлаштування за кордоном відповідно до рівня освіти та професійної підготовки ще більше стимулює довгострокову зовнішню міграцію. В Україні є 1,4 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з них 734 тис. більш постійно проживають на підконтрольній уряду України території (ПУУТ). Як повідомляється, більше третини ВПО не мають наміру повертатися до місць свого походження. Міграція молоді, більш освічених та заможних людей має серйозні довготривалі наслідки для економічної стійкості сільських районів та соціальної згуртованості. Іноземна міграція в Україну наразі не є пом'якшувальним фактором. Україна продовжує відставати від своїх сусідів за економічним розвитком та рівнем добробуту і не хоче відкривати свій ринок праці для іноземних громадян. Українські трудові мігранти зазнають ризиків шахрайського вербування, експлуатації та зловживань, за орієнтовними оцінками з 1991 року 260 тис. українців постраждали від торгівлі людьми. У той же час, грошові перекази мігрантів мають життєво важливе значення для зменшення бідності. У 2019 році такі перекази становили майже 16 млрд доларів США, що еквівалентно десяти відсоткам ВВП України. Їхній обсяг може впасти на одну п'яту, оскільки сектори праці мігрантів особливо сильно постраждали від пандемії COVID-19. До однієї чверті українських трудових мігрантів можуть бути змушені повернутися в економіку, яка, відповідно до прогнозів, скоротиться на 3,5% та тлі зростання безробіття. Більше того, особи, що повернулися, можуть бути стигматизовані як такі, що обтяжують і без того слабкий внутрішній ринок праці.

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У Порядку денному у сфері сталого розвитку до 2030 року визнається, що міграція є одним із основних факторів розвитку, та міститься зобов'язання співпрацювати на міжнародному рівні задля безпечної, впорядкованої та врегульованої міграції із повним дотриманням прав людини. Це зобов'язання підтверджується Глобальним договором про безпечну, впорядковану і врегульовану міграцію (GCM), який охоплює всі аспекти міжнародної міграції та спирається на Загальну декларацію прав людини. Цілі сталого розвитку (ЦСР), що безпосередньо посиляються на міграцію, визнають жінок, чоловіків та дітей-мігрантів вразливою групою, яку потрібно захищати, а мігрантів – учасниками процесу розвитку. Досягнення цих цілей має вирішальне значення для досягнення широкого спектру цілей розвитку. Сприяння впорядкованій, безпечній, врегульованій та відповідальній міграції допомагає у зменшенні нерівностей всередині країн та між країнами (ЦСР 10). Грошові перекази мають життєво важливе значення для зниження рівня бідності (ЦСР 1), а міжнародна мобільність студентів – для сприяння якійсї освіти (ЦСР 4). Добре продумана міграційна політика має ключове значення для ефективної боротьби з торгівлею людьми та експлуатацією, особливо жінок та дітей, та для викорінення явища примусової праці. Таким чином, така політика сприяє миру, справедливості та побудові ефективних інституцій (ЦСР 16). Вони мають вирішальне значення для досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат (ЦСР 5), а також для сприяння повноцінній, продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх (ЦСР 8).

ПОЛІТИЧНІ МІРКУВАННЯ

- Питання міграції потребує застосування підходів, що базуються на дотриманні прав людини, реагують на гендерні аспекти та враховують інтереси дітей, та які запроваджуються на рівні управління державою і суспільства загалом та інтегруються до основних державних планів розвитку та стратегій України. Координація між різними урядовими структурами повинна бути посилена та централізована в рамках діяльності Кабінету Міністрів України для забезпечення узгодженої розробки політики та її ефективного впровадження.
- Виконання Стратегії державної міграційної політики України має бути прискорене та посилене за допомогою законодавчої та інституційної бази. Механізми діалогу та координації повинні включати громадянське суспільство, приватний сектор, групи мігрантів, наукові кола, міжнародну спільноту та інші відповідні зацікавлені сторони.
- Міграційна політика має базуватися на фактичних даних, отриманих за допомогою систематичного, своєчасного та комплексного державного збору даних і з дотриманням при цьому права на приватність та захист даних. Це, зокрема, стосується наявного на даний час браку даних про іммігрантів в Україні. Це дозволяє зрозуміти набір навичок, потреби та географію мігрантів, громадян, що повернулися, та їхніх спільнот, проаналізувати вимоги місцевого ринку праці та скласти карти громадського ставлення, соціальної згуртованості та впливу інтеграційних зусиль.
- Безпосереднім завданням є гарантування безпеки та дотримання прав людини для всіх мігрантів, зокрема українських мігрантів, які все ще перебувають у скрутному становищі за кордоном. Це включає доступ до медичної інформації, тестування, лікування та соціальний захист, допомогу при поверненні відповідно до рекомендацій ВООЗ та надання медичної, психосоціальної та юридичної підтримки після прибуття.
- Мігрантам, що повертаються, сезонним працівникам, які не можуть виїхати, та членам їхніх сімей, особливо жінкам та молоді, повинні бути надані можливості для отримання доходу, співставлення заощаджень із субсидіями, а також навчання, підвищення кваліфікації і прозорі послуги підбору робочих місць для сприяння їх інтеграції у внутрішній ринок праці.
- Задля створення стимулів і можливостей для людей залишатися чи повертатися, громадам походження повинна надалі надаватися підтримка за допомогою пакетів стимулюючих заходів та фінансування малих інфраструктурних проєктів. Малим та середнім підприємствам необхідно надавати легший доступ до фінансування та розвитку потенціалу, особливо у сфері ІТ, з метою адаптації їхнього бізнесу.
- Потрібно стимулювати використання офіційних каналів для здійснення грошових переказів за нижчою вартістю. Механізми їх продуктивного використання повинні охоплювати інноваційні засоби здійснення заощаджень та інвестиційні інструменти у співпраці з банківським та фінансовим секторами.
- Необхідно розробити всеохопні програми для залучення діаспор та використання їхнього потенціалу для просування внутрішнього розвитку шляхом тимчасового або постійного повернення, здійснення інвестицій та передачі знань і технологій.
- Потрібно відкрити шляхи безпечної та врегульованої міграції в Україну відповідно до демографічних вимог та потреб ринку праці. Наявний принцип квотування варто скасувати, спростити доступ до дозволів на імміграцію та включати до них іноземних студентів після закінчення навчання.
- Потрібно створити внутрішні умови для зменшення несприятливих факторів, які змушують людей мігрувати. Це включає гідні можливості працевлаштування та функціонування систем освітнього та професійного навчання відповідно до вимог

ринку праці. Ці заходи повинні доповнюватися загальним покращенням і доступом до основних послуг, зокрема охорони здоров'я, освіти та житла, а також безпеки та правосуддя.

- Необхідно створити добре керовані транспортні коридори, що забезпечать постійний та безпечний доступ громадян України до іноземних ринків праці. Уряд України повинен залучити керівні принципи Нью-Йоркської декларації у справах біженців та мігрантів та розглянути можливість підписання положень GCM.
- Для цього варто посилити співпрацю з країнами призначення та продовжувати ведення переговорів про двосторонні угоди. Ця діяльність повинна бути спрямована на забезпечення реалізації права на соціальне забезпечення та, зокрема, перенесення пенсій.
- Необхідно приділити особливу увагу мігрантам, які зазнають ризиків насильства та експлуатації, зокрема торгівлі людьми та примусової праці. Особливо це стосується нерегульованих мігрантів, жінок із дітьми, дівчат-підлітків та людей, які стикаються з соціально-економічними труднощами. Повинно бути забезпечене належне фінансування, посилені інституційна та законодавча база, яка спрямована на їх захист. Повинен бути визнаний статус постраждалих, а також їм має бути надана психосоціальна та економічна допомога та доступ до правосуддя.
- Міграція змінює структуру сім'ї та по-різному впливає на дітей. Уряд повинен забезпечити, щоб залишені на альтернативне піклування діти, батьки яких мігрують, отримували підтримку щодо їхнього емоційного здоров'я та психологічного розвитку. Уряд має забезпечити правовий захист та допомогу при передачі законної опіки та при виявленні вразливих дітей для забезпечення безперервного доступу усіх дітей до послуг та ініціатив соціальної допомоги.
- Необхідно проводити в Україні цільові інформаційні кампанії з метою застереження від небезпек шахрайського вербування та нерегульованої міграції, а також інформувати про політику країни перебування та системи соціального забезпечення.
- Український уряд повинен створити правову базу для забезпечення етичного, добре врегульованого та ретельно контрольованого процесу набору на роботу. Мігранти повинні мати доступ до медичних тестів та пройти медичну сертифікацію, програми культурної орієнтації. Також має бути забезпечене надання посиленіх консульських послуг після прибуття до країни призначення.
- Повинні бути гарантовані права як врегульованих, так і нерегульованих мігрантів в Україні відповідно до норм та стандартів міжнародного права, включаючи захист від ксенофобії та дискримінації. Іноземці в Україні, незалежно від їхнього статусу, повинні бути включені в повну програму реагування ряду на COVID-19. Тим, хто має намір виїхати, необхідно забезпечити тимчасове житло, тестування та лікування, де це необхідно та можливо.
- Необхідно врегулювати питання нерегульованих мігрантів, які працюють та мають міцні соціальні та сімейні зв'язки. Уряд повинен діяти згідно із заявленими планами щодо створення належних механізмів та програм врегулювання питання нерегульованих мігрантів вибраних категорій та тих, які вже проживають в Україні, включаючи міграційну амністію для іноземців, шукачів притулку та осіб без громадянства.
- Досвід COVID-19 варто використати для зміцнення інституційного потенціалу України при здійсненні ефективного управління трудовою міграцією та використанні потенціалу внутрішньої та зовнішньої міграції з метою сприяння сталому розвитку.

